

Humor a elektronické učení

Jiří Mareš

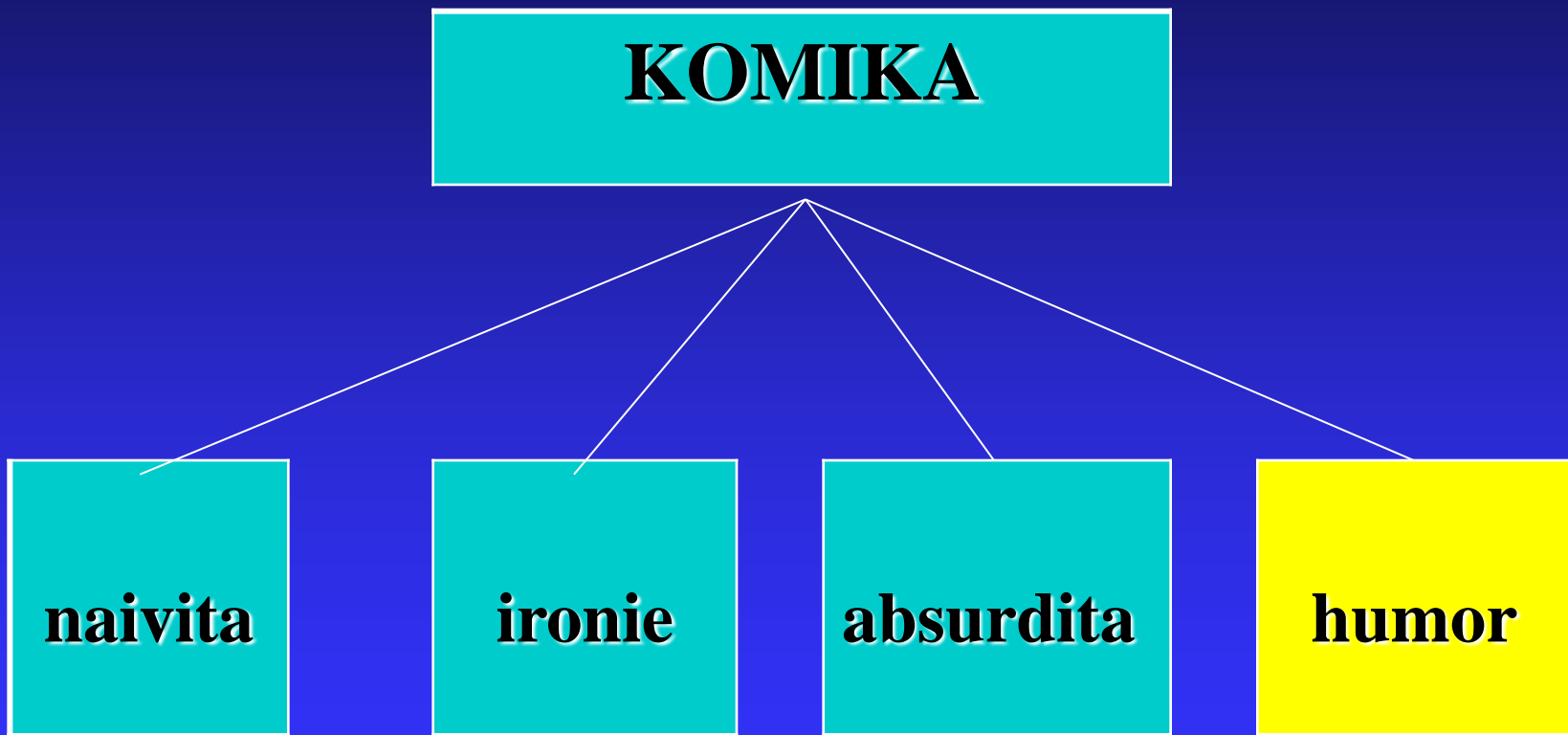
Univerzita Karlova v Praze

Lékařská fakulta v Hradci Králové

Emoce a učení

- učení a poznávání je ovlivňováno **emocemi studentů**, ať už pozitivními nebo negativními
- doposud se emoce v pedagogice a pedagogické psychologii zkoumaly především ve vztahu k **výsledku** učení (prožívání úspěchu-neúspěchu)
- nyní se začínají studovat emoce související s **průběhem** učení, s aktivní činností studentů - tzv. výkonové emoce (*achievement emotions*)
- příklady **výkonových emocí**: radost, nuda, vztek (Pekrun, Elliott, Maier, 2009)
- snahou učitelů při tradičním vyučování a tvůrců e-learningu je, aby studenti prožívali při učení především **pozitivní emoce**
- jedním z důležitých prostředků, jak navodit pozitivní emoce je **humor**

Základní pojmy (Borecký, 2005)

Typy humoru

Definice humoru (Lefcourt, 2001)

- představuje odstup od vážné skutečnosti
- jedinec zaujímá nový pohled, který mu dovoluje tlumit negativní emoce
- neseparuje jedince od ostatních lidí, naopak posiluje skupinovou solidaritu
- pomáhá člověku porozumět oběma stránkám života – komické i tragické
- je provázen změnou perspektivy a hravostí
- je specifickou obranou před dopady stresujících zážitků a zkušeností

Humorná situace – princip inkongruence

- je vnímána jako humorná právě proto, že:
 1. buď nepokračuje v konvenčním směru, náhle odbočí k něčemu, co člověk vůbec neočekává a je zaskočen
 2. anebo dává dohromady věci, aspekty, které jsou v běžném životě chápány jsou nespojitelné.
- v obou případech je člověk překvapen, „vykolejen“ z navyklého způsobu uvažování
- pokud pochopí princip komična a dokáže dospět k nadhledu
- reaguje smíchem.

Humor ovlivňuje podmínky učení a klima výuky

- navozuje zdravé prostředí pro učení (Whiteová, 2001)
- vytváří humanistické prostředí pro učení (Korobkin, 1989)
- vytváří pozitivní on-line prostředí pro učení (Schatz, LoSchiavo, 2006)
- vytváří vstřícné a pomáhající prostředí pro učení (Hellman, 2006)
- zlepšuje psychosociální klima výuky (Saltman, 1995)

Humor ovlivňuje studentovo učení

- snižuje školní strach, zkouškovou úzkost a celkově zeslabuje distres související s učením (Saltman, 1995; Berk, 1996; Korobkin, 1989; Flowers, 2001; Whiteová, 2001)
- upoutává pozornost studenta (Whiteová, 2001)
- zvyšuje učební motivaci studenta (Whiteová, 2001)
- vytváří klíče, vodítka pro lepší zapamatování učiva (Korobkin, 1989)
- stoupá zangažovanost studenta na průběhu učení a jeho výsledku (James, 2004)
- zvyšuje ochotu studenta diskutovat o učivu (Andersonová, 2011)
- rozvíjí tvořivější přístup k řešení problémů (Flowers, 2000)

Humor ovlivňuje vztah mezi učitelem a studenty

- překonává sociální distanci mezi učitelem a jeho studenty (Flowers, 2001)
- zlepšuje vztahy mezi učitelem a jeho studenty (Mitchellová, 2005)
- snižuje asymetričnost vztahu učitel-student ve prospěch větší symetričnosti (Saltman, 1995)

Humor jako součást studijních materiálů

- v e-learningu se zatím vyskytuje málokdy
- je snadnější použít humor obecný, generický, který přímo nesouvisí s učivem, ale pouze odlehčuje pedagogickou situaci
- je pracnější hledat a nalézat humor, který je **specifický** pro určitý **typ učiva** (*content-specific humor*)

Existují tři strategie (Berk (1996))

- a) na začátek studijních materiálů vložit **humorné deskriptory** probíraného učiva, **humorná upozornění** a úsměvná varování pro uživatele studijních materiálů
- b) do výkladu zařadit **humorné příklady** konkrétních nebo abstraktních pojmů, které výstižně ilustrují probírané učivo
- c) zařadit celý soubor humorně koncipovaných **problémů**, které souvisejí s probíraným učivem.

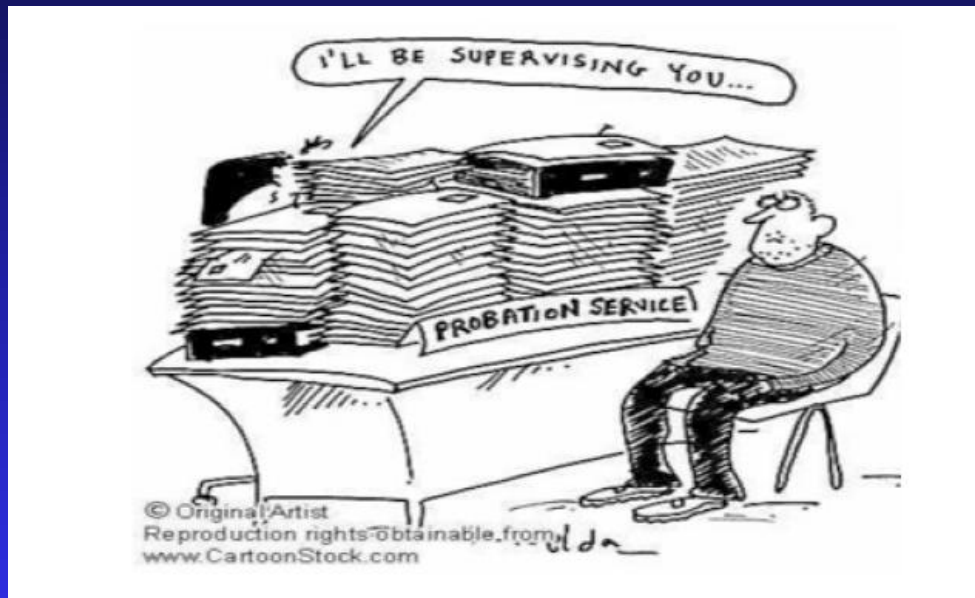
Příklad humorného upozornění (Berk, 1996)

Důležité upozornění!

- Materiály neohýbejte, nepoškodíte, nesnažte se je překroutit!
- Chraňte materiály před vlhkem, deštěm, sněhem, kroupami a večerními návaly deprese!
- Uchovávejte materiály v chladu a na suchém místě!

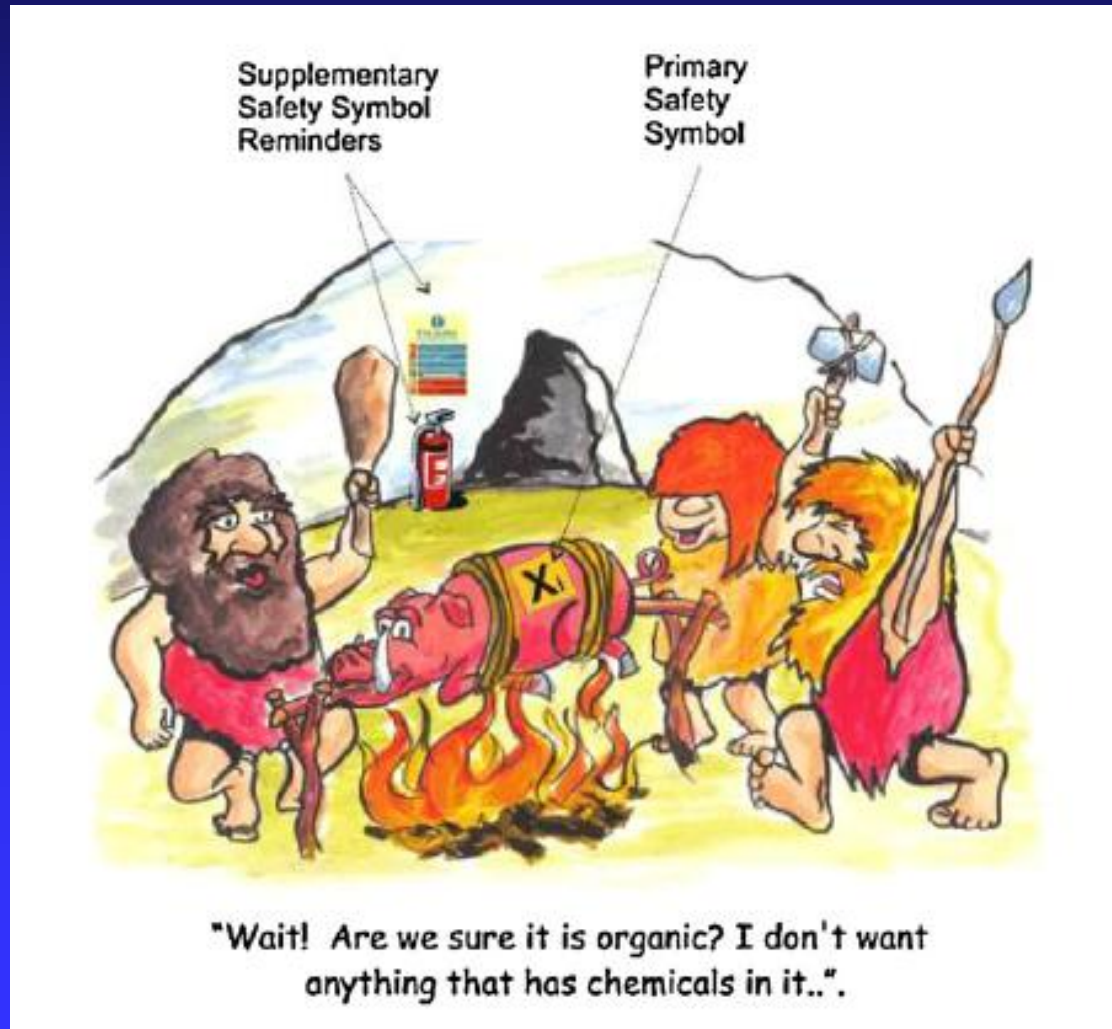
Příklad kresleného vtipu (Eskey, 2010, s. 16)

výuka právníků – téma: práce probačních úředníků

1. Vyložte symboly, které figurují v kresleném vtipu. Proč jsou na obrázku stohy papíru? Proč je probační úředník schován za stohem papíru?
2. Jak závažný je velký počet podmíněně propuštěných osob pro propuštěného člověka? Pro probačního úředníka?
3. Bylo by vhodné probační službu privatizovat? Proč ano a proč ne? Jaké jsou výhody a jaké nevýhody privatizace?

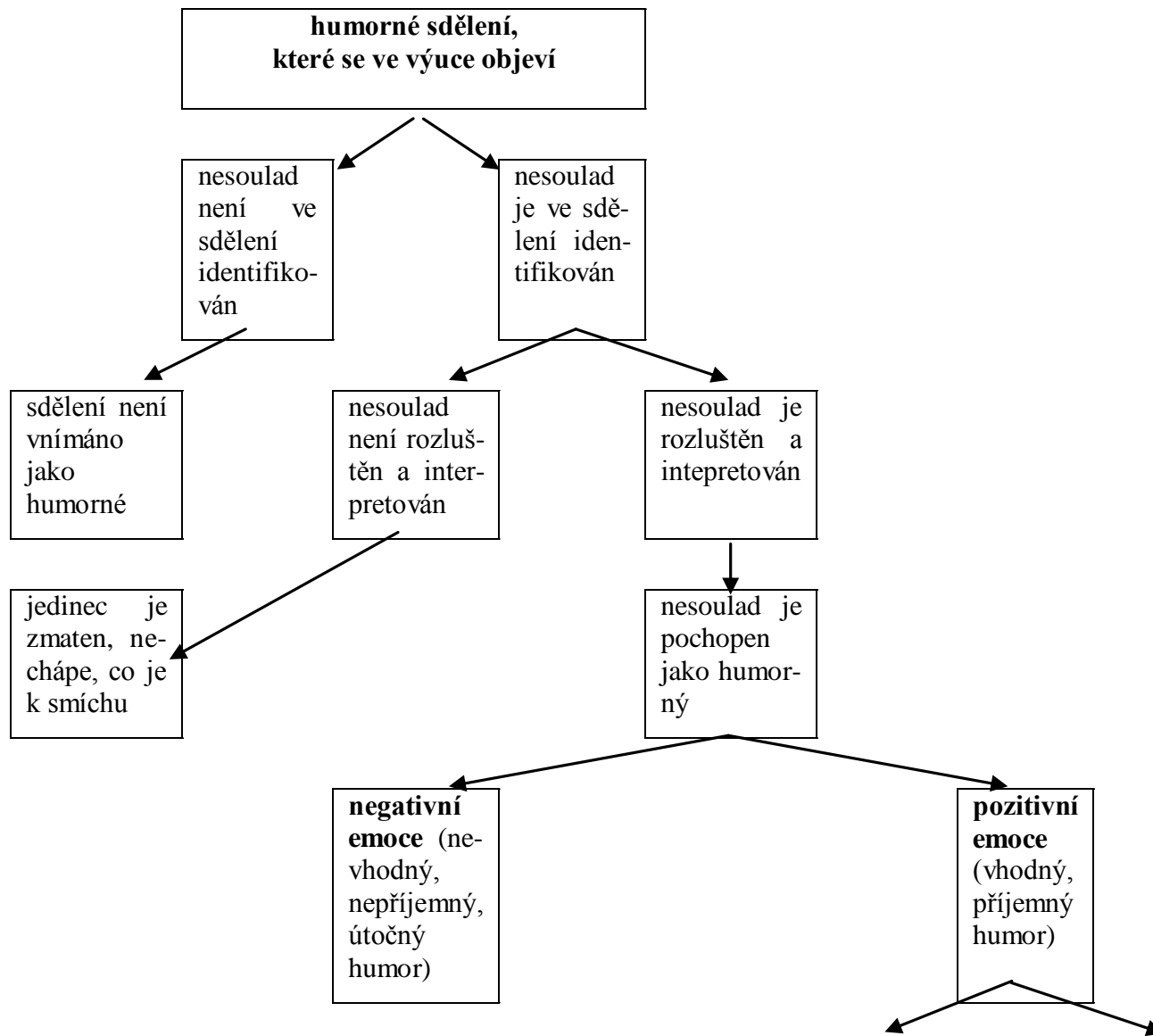
Humorně koncipované problémy při výuce zdravotních rizik (McCormac, 2012)

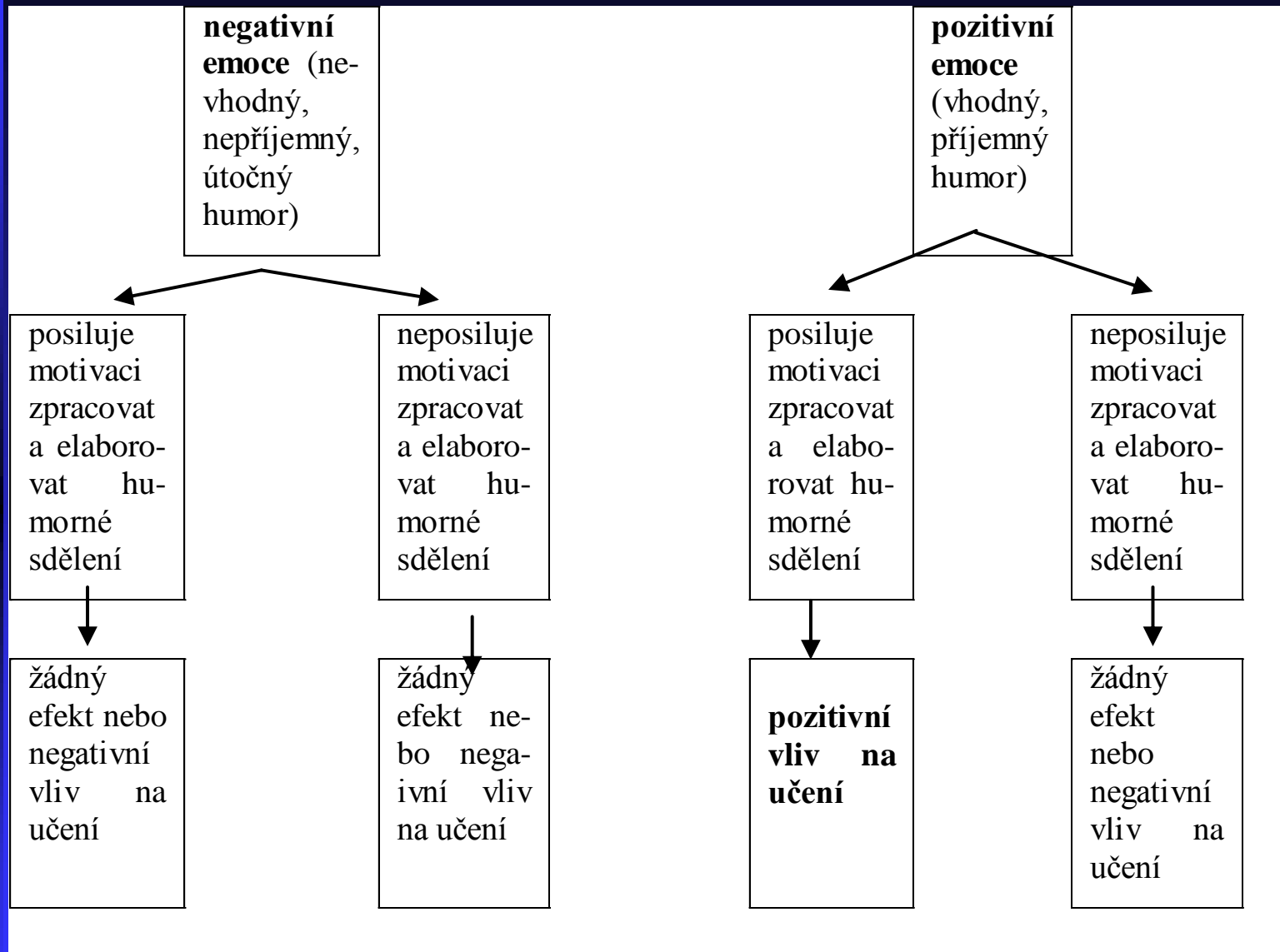

Pedagogický průvodce provází studenta učivem

(Heidigová, Clareboutová, 2011)

The screenshot displays a digital learning interface with a dark background and light-colored text and graphics. On the left side, there are three vertically stacked panels. The top panel is titled "Instructions" and is currently empty. The middle panel is titled "Problem Text" and contains a word problem about a travel agency offering a special package for groups of students. The bottom panel is titled "CONTROL PANEL" and contains five icons: a left arrow, a right arrow, a play button, a stop button, and a full-screen button. On the right side of the interface, there is a large white area containing a math problem. The problem is titled "MODEL PROBLEM" and asks for the number of people in a group. The given information is: "4 People" and "\$1,207.87". The equation to solve is $4x = 1877.80 + 56$ and the solution is $x = (1,207.87 + 56) / 4 = 313.47$. To the right of the equation is a small illustration of a rooster. Below the illustration is a digital calculator with a display showing "0.00" and a grid of buttons for numbers, operations, and functions.

Působení humoru

- **nezáleží jen** na tom, jak je humorné sdělení **zamýšleno a podáno** učitelem či počítačovým programem
- ale do značné míry na **zvláštnostech a zkušenostech příjemců**, především studentů
- jak oni humorné sdělení:
 - ◆ subjektivně vnímají
 - ◆ subjektivně zpracovávají
 - ◆ na jejich smyslu pro humor
- jde o charakteristiky studentů, jejichž úroveň **lze kultivovat a rozvíjet**

Diagnostika humoru - kvalitativní

- Goldsmithová (2000) - 400 studentů a 72 on-line kursů. Tři **otevřené otázky** adresované studentům:
 1. Co vám při on-line výuce usnadňuje učení a dosahování stanovených cílů anebo zapojování do elektronické diskuse?
 2. Co vám on-line učení spíše komplikuje?
 3. Mohli byste nám napsat své komentáře k on-line kursům?
- Goertzen a Kristjánssonová (2007) - **záznam a analýza skupinové diskuse** 12 studentů v rámci kooperativního e-learningu:
 - ◆ mj. projevy emocí
 - ◆ projevy humoru

Diagnostika humoru - kvantitativní

Autor a příp. název dotazníku	Počet položek	Způsob odpovídání	Obsahová struktura	Reliabilita	Komentář
Berk (1996): Humor Effectiveness Evaluation	22	pětistupňová škála	3 proměnné: 1. snižování školní úzkostnosti, 2. zvýšená schopnost naučit se učivo, 3. snaha podávat co nejlepší výkon	Cronbachovo alfa: 0,83-0,92	odpovídají studenti
Whiteová (2001)	13	pětistupňová škála	nebyla provedena faktorová analýza; jednotlivé položky zjišťují názory studentů na různé způsoby využití humoru ve výuce	nezjišťována	odpovídají studenti i učitelé
LoSchiavo, Shatz (2005)	6	pětistupňová škála	nebyla provedena faktorová analýza; jednotlivé položky zjišťují názory studentů na různé způsoby využití humoru v on-line výuce	nezjišťována	odpovídají studenti
Eskey (2010): Student Questionnaire	24	sedmistupňová škála	nebyla provedena faktorová analýza; jednotlivé položky zjišťují názory studentů na různé způsoby využití humoru v on-line výuce	nezjišťována	odpovídají studenti
McCormac et al. (2012)	5	výběr ze 2 až 3 alternativ	nezjišťována	nezjišťována	odpovídají studenti
Sung et al. (2012): Online Social Presence Questionnaire	19	pětistupňová škála	5 proměnných: 1. sociální respekt (včetně užití humoru), 2. sociální sdílení, 3. otevřená mysl, 4. sociální identita, 5. sociální blízkost	Cronbachovo alfa: 0,85-0,86	odpovídají studenti

Nevhodné používání humoru ve výuce

- Whiteová (2001): její výzkum zjistil použití humoru i ke ztrapňování studentů, zastrašování studentů, ve snaze pomstít se studentům
- **prevalence 7-9 %** mezi všemi typy humoru
- ve výuce není vhodné používat humor, který **dehonestuje**:
 - ◆ studenty obecně, gender, minority
 - ◆ kulturní hodnoty
 - ◆ vyučovací předmět a učivo
 - ◆ studentovu snahu porozumět učivu
 - ◆ studentovu snahu diskutovat o učivu

Doporučení pro učitele (Ulollthová, 2003)

- Zapamatujte si, že humor je jen nástroj, pouhý **prostředek**, jak studentům lépe zpřístupnit učivo. Primárním účelem vyučování **není bavit** studenty.
- Buďte přirození, nenuťte se do věcí, které vám nesedí. Nemůžete mechanicky kopírovat humor druhého člověka.
- Zařazujte humor do výuky systematicky.
- Vyhýbejte se použití takového humoru, který je vůči studentům útočný, zraňující, zesměšňující.
- Umožněte studentům, aby se do humorných situací zapojovali také oni, aby mohli projevit svůj smysl pro humor.
- Volte adekvátní humorné prvky, abyste zvýraznili ty partie učiva, které jsou z pedagogického hlediska důležité.

Závěry

- primárním cílem pedagogického humoru je **usnadnit učení** a studenty něčemu naučit, nikoli je jen pobavit
- humor v e-learningu musí mít poněkud **jinou podobu**, než jsme zvyklí z tradiční výuky
- pracuje s verbálním psaným humorem, s humornými příběhy; v tradiční výuce lze využívat i neverbálního humoru
- používá humorné zkratky, mluví se o tzv. **e-humoru**: rozumí se jím verbální a neverbální humor používaný v diskusi, která je zprostředkována elektronickými médii (e-mail, chat, asynchronní diskuse); jde o použití specifických slov, značek, symbolů
- dále lze využít kreslené vtipy, karikatury, humorné videozáznamy
- exaktních výzkumů **efektů humoru** v e-learningu je zatím málo

RENČÍN na víkend

NAPLNÍME SNY NAŠICH DĚTÍ. AŽ SE JIM TO LÍBÍ NEBO NELÍBÍ!

Murphyho zákony o výzkumu

- Krást myšlenky od jedné osoby je plagiátorství; krást myšlenky od mnoha lidí je výzkum.
- Je velmi jednoduché něco zkomplikovat; zato bývá značně komplikované něco zjednodušit.
- Pokrok ve vědě je nepřímo úměrný počtu vycházejících časopisů.
- Za každý velký objev vděčíme nějakému omylu.
- Mýlit se je lidské. Ale něco dokonale zašmodrchat je možné pouze s pomocí počítače.
- Týmová práce má nesmírný význam. Skýtá možnost svalit odpovědnost na jiné.

.

Stručný průvodce moderní vědou

1. Je-li to zelené nebo se to hýbe, je to biologie.
2. Jestliže to zapáchá, je to chemie.
3. Nefunguje-li to, je to fyzika.
4. Je-li to nesrozumitelné, je to matematika.
5. Zní-li to jako nesmysl, jde buď o ekonomii nebo o psychologii.